

DISKUSJONSNOTAT

Sivilsamfunnets handlingsrom i det globale Sør og i internasjonale konferanser og toppmøter. Politiske anbefalinger presentert i denne brieften er anbefalinger til diskusjon, og er ikke forankret politikk i ForUM.

Under press – Anbefalinger for å styrke sivilsamfunnets handlingsrom i det globale Sør

Hvordan styrke det globale sivilsamfunnets handlingsrom når det presses fra alle kanter? Fra diskusjoner om korona, digitalisering og miljøforsvarere

Et sivilsamfunn i krise?

Det globale sivilsamfunnet er under sterkt press. I møte med eksterne kriser, økende polarisering og høyt konfliktnivå, blir sivilsamfunnets rolle stadig viktigere, samtidig som forholdene blir tøffere. Forum for utvikling og miljø (ForUM) har sammen med våre medlemsorganisasjoner satt fokus på sivilsamfunnets vilkår, utfordringer og muligheter i det globale Sør gjennom seminarrekken Under press høsten 2022. Basert på diskusjoner om temaene korona, digitalisering og miljøforsvarere har historiene til aktivister fra Sør, erfaring fra norske organisasjoners arbeid i Norge og utlandet, forskning, erfaring fra internasjonale konferanser og innspill fra medlemsorganisasjonene dannet grunnlaget for denne brieften. Det understrekes at brieften ikke er basert på en helhetlig vurdering av hva som legger press på sivilsamfunnet, men skal fungere som et startpunkt for videre diskusjon.

I følge Civicus sin rapport, *State of civil society* fra 2022, lever kun 3 prosent av jordas befolkning i samfunn som er åpne for sivilsamfunn. Hele 87 prosent lever i «lukkede stater» med manglende ytringsfrihet og politisk handlingsrom. Pousadela, en av rapportforfatterne, påpeker at forholdene og tryggheten for sivilsamfunnsaktører globalt har gått i en negativ retning de siste tiårene, deres handlingsrom og påvirkningskraft innskrenkes, samtidig som man opplever en tilbakegang i demokratiutviklingen.

Til tross for at den sivile motstanden har økt i omfang de siste tiårene, har gjennomslagene

flatet ut. En sentral årsak til dette er at motkreftene og autoritære regimer er villige til å gå lengre, utøver vold og har lært seg digitale verktøy for overvåking og undertrykkelse av motstand. Sivilsamfunnets handlingsrom har minsket og møtes med større motstand. Den politiske dialogen er utfordrende og finansieringsmulighetene er svekket, samtidig har ulike sivilsamfunnsaktører fortsatt en stor samfunnsbetydning. Norads evaluering av sivilsamfunnsorganisasjon og demokratisering i særlig det østlige og sørlige Afrika påpeker at sivilsamfunnsaktører får mest gjennomslag når ulike strategier og aktører jobber sammen.

Et sterkt sivilsamfunn er et demokratisk virkemiddel i seg selv, men også avgjørende i kampen for et rettferdig og bærekraftig samfunn der menneskerettighetene er gjeldende for alle. Det betegnes gjerne som den tredje sektor, mellom det offentlige og private, og kan være profesjonelle organisasjoner, grasrotbevegelser, fagbevegelse, løsere initiativ eller ad hoc-grupper for å nevne noe. Sivilsamfunnsaktører har vært fremst i toget i en rekke viktige kamper som har blitt vunnet og sikret flere grupper menneskerettigheter og mange av velferdsgodene vi i dag tar for gitt. Videre kan de fungere som vaktbikkjer når urett begås, som sikkerhetsnett som lokale aktører med brede nettverk og kort responstid når en krise inntreffer, som brobyggere og forsoningshjelpere etter en konflikt, eller for å styrke minoriteters stemme i beslutningsprosesser.

Den nevnte Civicus-rapporten identifiserer fem store globale trender tilknyttet sivilsamfunnets vilkår og rolle:

- Økonomisk nedgangstid, og særlig de økte matvare- og energiprisene i 2022, skaper offentlig frustrasjon, som igjen fører til protester tilknyttet økonomisk usikkerhet og manglende statlig respons på dette.
- Demokratiet er under angrep, men seire og gjennomslag blir likevel vunnet.
- Det gjøres fremsteger særlig på spørsmål knyttet til sosiale spørsmål som likestilling og skeives rettigheter det gjøres fremsteg, til tross for harde motangrep.
- Sivilsamfunnet er aktive pådriver for klimatiltak og miljøkampen.
- De nåværende krisene (korona, krig/konflikt, dyrtid, klimaendringer og tap av natur) avslører mangler i det internasjonale styringssystemet.

Norske organisasjoner og myndigheters rolle for et stekt sivilsamfunn og reell deltakelse

I Norge har vi et mangfoldig og aktivt sivilsamfunn med både veletablerte organisasjoner, frivillighet, løserbevegelser og grasrotinitiativ. Selv om vi som sivilsamfunnsaktører kan oppleve utfordringer knyttet til manglende innsyn og meningsfull deltakelse i politiske prosesser og beslutninger, tar vi ofte vår sikkerhet og mulighet til å komme med innspill for gitt. Ikke bare har vi større mulighet til å påvirke nasjonale beslutninger enn hva sivilsamfunnsaktører i andre land har, vi har også ofte bedre tilgang til internasjonale arenaer og politiske beslutningsprosesser som internasjonale toppmøter. Som store og små organisasjoner har vi derfor et ansvar for å både videreformidle virkeligheten, bekymringer og krav fra våre kollegaer og partnere i andre land, og for å jobbe politisk for at disse skillelinjene skal vaskes ut.

Norske myndigheter har i mange år, uavhengig av regjering, hatt «et mangfoldig sivilsamfunn og sterkt demokrati» som en av sine tverrgående hensyn i utviklingspolitikken. Også i den øvrige utenrikspolitikken står demokrati, ytringsfrihet og trygghet for sivile høyt på agendaen. Samtidig må dette prioriteres i politikken som utføres, og autoritære regimer som legger press på sivilsamfunnet må utfordres. Her kan norske myndigheter være tydeligere og tøffere i direkte

dialog med stater og i internasjonale fora som FN for å kreve at sivilsamfunn, og særlig minoriteter og utsatte grupper, blir inkludert i beslutningsprosesser og har trygge vilkår. Videre bør Norge være bevisst på hvordan materialer som eksporteres til andre land anvendes og potensielt misbrukes.

Politiske anbefalinger til diskusjon:

- Norske myndigheter bør være en aktiv pådriver for at det internasjonale sivilsamfunnet, og særlig minoriteter, skal sikres meningsfull deltakelse i alle internasjonale prosesser, og hensynta deres anbefalinger i egne beslutninger og prioriteringer.
- Norske myndigheter bør stille strenge krav om at sivilsamfunns trygghet beskyttes i alle samfunn, også i direkte dialog med autoritære regimer. I tilfeller der regimer slår hardt ned på eget sivilsamfunn eller møter dem med vold, bør sanksjoner vurderes.
- Norge bør ikke selge krigsmateriell eller overvåkningsutstyr til autoritære regimer eller tredjeparter som kan bruke dette mot fredelige aktører.
- Departementene bør samarbeide bedre når det gjelder å styrke sivilsamfunnsdeltakelse og organisasjonsfrihet. Utfordringer tilknyttet for eksempel antiterrorlovgivning bør sees i sammenheng med sivilsamfunnsinvolvering da slike lover kan misbrukes av stater.
- Norske sivilsamfunnsorganisasjoner bør konsultere med internasjonale partnere og samarbeidsorganisasjoner i forkant av, og under, arbeid med internasjonale prosesser for å ta med deres realitet, bekymringer og ønsker i egne posisjoner og i påvirkningsarbeidet.
- Norske sivilsamfunnsaktører bør kreve reell og representativ deltakelse fra sivilsamfunn, også fra Sør og minoritetsgrupper, under alle internasjonale konferanser og beslutningsprosesser.

Korona: Et sivilsamfunn satt i karantene?

Koronapandemien fikk enorme konsekvenser for mennesker verden over, og de helsemessige, sosiale og økonomiske ettervirkningene er langt fra over. Under pandemien, som i andre kriser, spilte sivilsamfunnet en sentral rolle i å tilby sosiale og/eller humanitære tjenester fordi de kjenner den lokale konteksten og mottakerne av tjenestene best. Samtidig kunne pandemien brukes som et påskudd for maktmisbruk av

autoritære ledere, samt dens mindre tilsikta konsekvenser grunnet ulik tilgang til digitale verktøy og følger av global skjevfordeling av vaksiner og medisiner.

Det var ingen tvil om behovet for flere strenge smittevernstiltak under pandemien. Likevel ble det i flere land innført det som oppfattes som strengere tiltak enn nødvendig, eller at disse ble opprettholdt over lengre tid, med intensjon om å stilne sivilsamfunn og unngå organisering. Autoritære myndigheter har utnyttet situasjonen for å hindre samlinger, og antall demonstranter fengslet eller utsatt for vold har økt. Flere styresmakter har også utsatt nasjonale valg med begrunnelse i pandemien.

Studentbevegelsen i Zimbabwe er et av mange eksempler på grupper som ble sterkt påvirket og hemmet i sitt arbeid under pandemien. Etter militærkuppet i 2017 ble det innført flere lover for å dempe kritiske stemmer mot regimet. Ifølge representant fra organisasjonen Zinasu anser styresmaktene sivilsamfunn som vestlige agenter, polariseringen er stor og maktmisbruket har økt. Blant annet ble 20 mennesker arrestert etter en fredelig protest mot økte energipriser høsten 2022. I autoritære regimer, der spørsmål om tillit er avgjørende, får det å ikke kunne møtes fysisk på grunn av restriksjoner og mulige arrestasjoner eller voldsutøvelse, særlig store konsekvenser. Når man ikke møtes eller vet hvem som er til stedet på andre siden av dataskjermen heves terskelen, og risikoen, for fortrolige samtaler og utvikling av strategier. Videre ekskluderer de digitale arbeidsmetode dem som ikke har stabil internettilgang eller digitale verktøy., særlig gjelder dette mennesker i rurale områder eller som er fattige og dermed har mindre påvirkningskraft i utgangspunktet.

Eksempel fra SAIHs partnerorganisasjon Zimbabwe National Student Union (Zinazu). Flere eksempler kan finnes i deres rapport Student by day – rebels by night: https://saih.no/assets/docs/Pol-kampanje-2021/Students-by-day-rebels-by-night_SAIHrapport-2021.pdf

Internasjonalt ble en rekke toppmøter enten utsatt eller gjennomført med sterke begrensninger for fysisk deltakelse under pandemien. Et av møtene som ble gjennomført i svært nedskalert omfang var FNs mattoppmøte, mens ministerkonferansen til WTO ble etter store protester utsatt da mange representere fra Sør ikke fikk delta fordi de manglet tilgang på vaksiner eller hadde fått vaksiner som ikke var godkjent.

Også under FNs klimaforhandlinger var det store diskusjoner rundt deltakelse fra Sør. Dersom store deler av det globale sivilsamfunnet utelates, forsvinner sentrale utfordringer og løsninger som behøver politisk håndtering. Slik ble skjevhetene og styrkeforholdene i forhandlingene ytterligere forsterket. I tillegg er det store utfordringer knyttet til å flytte møtene til digitale plattformer eller å gjennomføre hybridmøter med både fysisk og digital deltakelse. Ulike tidssoner, begrenset og ustabil internettilgang, mulighet til å organisere seg og fare for overvåking er sentrale utfordringer.

Politiske anbefalinger til diskusjon:

- Globale skjevheter knyttet til representasjon og deltakelse på internasjonale toppmøter bør aktivt motvirkes av nasjonale myndigheter og sivilsamfunnsaktører. Dette betyr for eksempel at land som Norge bør betale for eller på andre måter bidra til rettferdig fordeling av nødvendig medisinske bidrag, inngangspass, dekking av reiseutgifter eller lignende for sivilsamfunnsaktører som blir hindret fysisk deltakelse.
- Retten til å organisere seg eller gjennomføre demonstrasjoner skal ikke begrenses med mindre det er strengt nødvendig av helsemessige eller av andre sikkerhetsgrunner.
- Norge bør kreve gode prosesser i forkant av og under eventuelle digitale internasjonale toppmøter der sivilsamfunn og land i Sør får lik mulighet til å delta, og hvor de økonomiske byrdene ved digitalt utstyr og sikkerhet fordeles.
- Norge bør bidra i å fasilitere møter og sikre åpne, trygge og demokratiske prosesser.
- Norsk sivilsamfunnsaktører bør bistå partnere og kollegaer globalt i å bli inkludert og hørt. Dette kan være gjennom å bruke sine kanaler og kontaktflater, videreformidle kunnskap og krav, eller ved å gi sine innpass på konferanser.

Krig og konflikt: Sivilsamfunn kan være nøkkelen for langsiktig løsning

Et sivilsamfunn under press opplever ofte ytterligere farer og utfordringer i situasjoner der krig og konflikt herjer. På samme tid er det lokale sivilsamfunnet avgjørende for å håndtere bakenforliggende årsaker og sikre langsiktige løsninger, forsoning og gjenoppbyggelse. Krigene i Ukraina har flyttet utfordringene enda

nærmere, selv om de i høyeste grad er gjeldende store deler av verden. [Amnesty Internasjonal Norge](#) viser blant annet til at spørsmål tilknyttet menneskerettigheter blir forverret i en konfliktsituasjon, og at samfunnene blir mer polarisert der mennesker blir inndelt i «venner eller fiender». Å ta opp andre vanskelige forhold eller problemer mens samfunnet er under eksternt angrep, kan føre til at man blir ansett som en forræder. Dette til tross for at interne utfordringer på ingen måte forsvinner i en konflikt. Under konflikter blir spesielt minoriteter, som urfolk eller skeive, samt politiske fanger, ekstra hardt rammet og trenger økt beskyttelse, viser for eksempel Norsk Folkehjelp til. I flere tilfeller, som i [dagens Russland](#), er farene ved å gjøre motstand så store at man må gå i dekning eller reise i eksil for å unngå vold eller urettmessige arrestasjon. Da må aktivistene gjerne endre navn, og opplever å få sperret bankkontorer og bli overvåket.

Videre er det viktig å huske at sivilsamfunn i alle land er svært mangfoldig, og ikke en homogen gruppe med sammenfallende interesser eller strategier. Ofte er de kompatible og utfyller hverandre, men i noen tilfeller kan de også være direkte motstridende. Deres strategier, virkemidler ressurser og kontaktnettverk vil variere mye. Noen har som primær oppgave å drive nødhjelpsarbeid, andre bygge institusjoner, fremme ulike gruppers rettigheter eller enkeltsaker. Dette blir gjerne utfordret i krisesituasjoner.

I konfliktsituasjoner knyttes ofte både økonomisk bistand og kapasitetsbygging bort fra generell sivilsamfunnsstøtte eller rettighetsspørsmål til direkte nødhjelp. Dette til tross for at et sterkt og mangfoldig sivilsamfunn ofte spiller en nøkkelrolle også i det humanitære arbeidet ettersom de har lokal kunnskap og nettverk, og er nødvendige for å løse bakenforliggende årsaker til konflikter eller de strukturelle og politiske utfordringene i samfunnet. For at sivilsamfunnsaktørene skal kunne oppfylle sin rolle kreves det kontinuerlig jobb, økonomisk støtte og menneskelige ressurser. Om ikke deres virke får bestå under konfliktsituasjoner risikerer man at strukturene ødelegges og man står igjen uten eller med et svært svekket sivilsamfunn som må bygges opp igjen fra grunn, i stedet for å bidra i viktige prosesser knyttet til forsoning, å samle folket og

få bygget samfunnet.

Forutsigbarhet for sivilsamfunnsaktører er avgjørende for deres overlevelse og stabilitet ved skiftende regimer eller eksterne konflikter. Når ulike utenlandske regjeringer og internasjonale organisasjoner endrer sine prioriteringer eller humanitære kriser oppstår, mister ofte lokalt sivilsamfunn nettopp denne forutsigbarheten. Videre kan ikke all støtte være såkalt politisk nøytralt. Både sivilsamfunn og humanitær støtte er sjeldent helt nøytralt da det ofte finnes to sider. Dette må både norske myndigheter og organisasjoner anerkjenne, og tørre å utfordre eget nøytralitetsprinsipp. Norges rolle som «nøytral» er ofte konstruert ettersom Norge har tydelige egeninteresser utenriks, eller ønsker å fremme alliertes interesser. Disse interessene er også til stede under konflikter.

I svært konfliktfylte Myanmar har det mangfoldige sivilsamfunnet vært store pådrivere med en rekke virkemidler. En strategi har for eksempel vært økonomisk motstand gjennom streik. Andre virkemidler har vært den folkelige mobiliseringen i gatene eller digitalt hvor man har radikaliseret den politiske agendaen og bygget nye strukturer, gjennom en radikal transformering. Væpnet motstand, politisk overbygging med sivil regjering i skjul og diasporaenes politiske mobilisering har også vært strategier. Til sammen har de ulike lokale og nasjonale aktørene med ulike strategier spilt en avgjørende rolle, mye større enn internasjonale NGO-er eller utenlandske myndigheters involvering. Likevel er det viktig både i analyser av sivilsamfunns strategier og i politiske tiltak å huske at grensene mellom ulike aktører ofte er diffuse. Derimot er den kontekstuelle kunnskapen helt avgjørende for både analyse og strategiske grep.

Kilde: 2022. Stokke, K. & Kyaw, N.N., Revolutionary resistance against full autocratization. Strategies and spatialities of resistance after the 2021 military coup in Myanmar.

Politiske anbefalinger til diskusjon:

- Norge bør støtte lokalt sivilsamfunn i Sør, både for at de kan oppfylle sitt samfunnsoppdrag for politisk deltakelse og demokrati, og som aktører å kanalisere bistandsmidler gjennom for overordnet utviklingspolitikk.
- I konfliktsituasjoner er det viktig å fortsatt støtte lokalt sivilsamfunn, ikke omdirigere all støtte til humanitær nødhjelp eller internasjonale aktører. Dette både fordi det lokale sivilsamfunnet spiller en avgjørende rolle

- i å håndtere konfliktsituasjoner, men også i gjenoppbygging og arbeid med strukturelle årsaker.
- Sivilsamfunn er svært mangfoldig, spiller ulike roller og har ulike strategier. Dette bør huskes av både norske organisasjoner og myndigheter i hvordan man snakker om, samarbeider med og vurderer ulike aktører.
 - Allerede utsatte grupper, som minoriteter, politiske fanger, skeive og urfolk, bør prioriteres også under krig og konfliktsituasjoner da de gjerne er særlig utsatt.
 - Norske og internasjonale organisasjoner bør aktivt lytte til og gi plass til lokale aktører i konfliktsituasjoner.
 - Verken myndighetene eller organisasjonene kan etterleve og holde seg politiske nøytrale i enhver konflikt eller krigssituasjon. I tilfeller der man tar side, bør man være åpen om dette.

Klima, natur og sivilsamfunn: Gjensidig avhengighet

Noe av det farligste et menneske kan gjøre er å forsvare miljøet. Ifølge [Global Witness](#) ble i snitt fire miljøforkjempere drept hver uke i 2020, og drapene på miljøforkjempere har økt de siste årene. Hele 50-70% av menneskerettighetsforkjempere drept på verdensbasis er miljøforkjempere. Tallene er høyest i Latin-Amerika, men farene er store også på andre kontinent. Urfolk er særlig overrepresentert. Mens verden står midt i en alvorlig natur- og klimakrise, melder de som står i førstelinja, miljøforsvarerne, at de utsettes for stadig sterkere press.

Bakgrunnen for drap, trusler og vold handler oftest om konflikt knyttet til landareal og ressursutnyttelser hvor internasjonale eller nasjonale selskap ønsker å utvinne naturressurser for økonomisk fortjeneste. Dette er utfordrende ettersom ressursene allerede tilhører lokalbefolkning, eller at utvinning av ressursene går på bekostning av matjord og matsikkerhet, biologisk mangfold, rent drikkevann eller bidrar til økte klimagassutslipp. Det kan være selskapene alene eller i støtte av lokale eller nasjonale myndigheter som står i spissen for, eller passivt tillater, voldsmisbruk og/eller korrupsjon. Urfolk eller andre som stritter imot risikerer å bli stemplet som upatriotiske eller terrorister, er blant erfaringene [Regnskogfondet](#)

peker på. En utpreget trend har vært straffefrihet for voldsutøvere, statlige myndigheter og selskapene, mens de som forsvare naturen og jorda si blir kriminalisert. I tillegg til de direkte truslene og farene for liv og helse, samt miljøhensyn, handler det også om den psykiske belastningen og spørsmål knyttet til identitet.

Et tydelig eksempel på dette finner i Alto Verapaz fylke i Guatemala hvor de internasjonale selskapene Grupa Cobra-ACS og Chichaic har drevet demningsprosjekt og utvikling av vannkraftverk. Til tross for at lokalbefolkningen Maya Q'eqchi har juridiske dokumenter på at jorda tilhører dem, blir dette ikke respektert. Selskapet kom med falske løfter om bygging av skole og dyrking av mat, men i realiteten har de derimot kuttet skogene, skadet det biologiske mangfoldet og medisinske planter. Den fredelige motstandsbevegelsen Cahabon sier selv de aldri har blitt konsultert, men at deres underskrifter har blitt forfalsket. Videre forteller de om forsøk på både kidnapping, arrestasjoner og drapsforsøk i regi av selskapet og myndigheter når de har stått imot utbyggingen og sagt ifra om uretten begått.

ForUM hadde besøk av José Bó fra Cahabon som selv ga berettigelse om situasjonen. Mer kan leses hos [PBI Norge her](#).

Fenomen som korrupsjon, hemmelighet og forfalsking av underskrifter er utpreget. Den etablerte maktbalansen blir forsterket, og miljøforkjempere møter ofte kraftig motstand fra både næringsliv og staten. Kampen for sivilsamfunn, menneskerettigheter og miljøet henger uløselig sammen. Norske og internasjonale aktører må derfor vurdere disse i sammenheng, og føre en helhetlig og samstemt politikk. Vi når verken Parisavtalen eller de 17 bærekraftsmålene uten å sikre retten til et levelig miljø og trygge forhold for miljøforkjempere.

Politiske anbefalinger til diskusjon:

- Menneskerettighetene og naturhensyn bør være en tydelig og integrert del av alle klimatiltak og i all ressurs- og arealforvaltning nasjonalt og internasjonalt.
- Åpenhetsloven for næringslivet bør styrkes og miljøhensyn må inkluderes i loven.
- Norske organisasjoner og myndigheter bør støtte lokalsamfunn som opplever urett i møte med storselskaper eller utvinning av naturressurser ved å blant annet kreve innsyn i offentlige dokumenter og stans i ulovlige prosjekt.

- Aktører som Norfund, Hydro og andre norske selskaper i utlandet bør ha full åpenhet om sine prosesser, sikre lokalbefolkningens rettigheter og ha åpne, demokratiske konsultasjoner.
- Ingen norske aktører kan bidra til klimakolonialisme eller landran.
- Retten til et levelig miljø bør ivaretas for alle mennesker som lever i dag og for framtida.
- Norge bør være en aktiv pådriver for at implementeringen av den nye naturavtalen og andre miljøavtaler ivaretar menneskerettighetene.
- Utenriksdepartementet bør oppdatere og styrke veilere for menneskerettighetsforkjempere og urfolk.
- Norge bør også sikre urfolk i Norge sine menneskerettigheter og utbygging og annen virksomhet i Sápmi bør være gjenstand for grundige konsultasjoner og hensynta samisk kultur.

Digitalisering: Et virkemiddel eller et hinder?

En gjennomgående utfordring for sivilsamfunnet verden over, uavhengig av hvilke felt de arbeider med eller under hvilke vilkår for øvrig, er spørsmål knyttet til digitalisering. Samfunnet er gjennomdigitalisert. Dette har endret hvordan vi arbeider, sprer informasjon og kommuniserer. Digitalisering gir fordeler som muligheten til å raskt nå mange mennesker med informasjon og budskap, mulighet til å kommunisere på tvers av landegrenser og samarbeid med andre organisasjoner eller aktører, kunne delta på møter eller forhandlinger som finner sted på andre sider av jorda og en generell effektivisering av arbeidet.

Men digitaliseringen kan forsterke eksisterende forskjeller mellom de som er påkobla og de som er utenfor, og dermed økte maktubalansen. I tillegg kan det, som [SAIH](#) understreker, være en direkte trussel og føre til overvåking, hacking eller spredning av falsk informasjon. Det er ofte de mest marginaliserte, fattige, urfolk og mennesker i rurale områder som mangler teknologiske verktøy som mobiltelefon og datamaskiner eller har stabil internettilgang. De blir ekskludert fra internasjonale forhandlinger og prosesser når

disse skjer digitalt, og har få muligheter til å spre informasjon eller kontakte andre når urett begås mot dem, mindre tilgang på informasjon og dårlige forutsetninger for å delta i diskusjon og samfunnsutviklingen.

Videre krever tryggere meldingstjenester, apper og funksjoner gjerne nyere teknologiske verktøy og bruker mer kapasitet enn tjenestene som er enklere å hacke. Det betyr at mange aktivister må velge mellom trygghet og tilgjengelighet, en nærmest umulig spagat for mange. Flere sivilsamfunnsaktører opplever at mobiler blir overvåket eller hacket både av myndigheter og meningsmotstandere, eller private selskaper. Slik kan informasjon om planlagte kampanjer og strategier avsløres, personlig og sensitiv data innhentes, signaturer forfalskes, bankkontoer stenges og fredelig motstand kan bli møtt med svært alvorlige konsekvenser.

En annen utfordring er uvissheten om hvem som er til stede digitalt og frykten for mulig avlytning. Ved fysiske møter har man bedre oversikt over hvem som er til stede, samt mulighet for å bygge tillit mellom aktørene. Det har også vært en økning i svertkampanjer der meningsmotstandere eller myndigheter sprer private bilder, forfalsker meldinger eller på andre måter ødelegger omdømme til aktivister hvilket får enorme personlige konsekvenser for utsatte og får særlig skyver unge og kvinner bort fra den offentlige debatten eller som aktivist, har Støttekomiteen for Vest-Sahara fortalt.

Det er ikke kun i autoritære regimer det er utfordringer knyttet til digitalisering. Også norske organisasjoner opplever å bli hacket for å få tilgang til interne prosesser, kontaktnettverk, innsyn i dokumenter eller personlig informasjon. På denne måten opplever ansatte og organisasjoner en utrygghet knyttet til eget virke, i tillegg til at dette hemmer arbeidshverdagen og gjør det både vanskeligere og dyrere å få utført sine oppgaver. Slik skaper man direkte trusler, samt minsker det politiske handlingsrommet og mulighet til å gjennomføre sitt mandat. Dermed undergraver man demokratiet.

Politiske anbefalinger til diskusjon:

- Norske myndigheter og organisasjoner bør bistå sivilsamfunnsorganisasjoner i å skaffe teknologiske hjelpemidler, som nyere smarttelefoner, laptop og internetttilgang, hvilket er avgjørende for å sikre kommunikasjon og informasjon mellom sivilsamfunnet. Økonomisk bistand til innkjøp, bruk og opplæring i digitale verktøy kan derfor være et viktig tiltak.
- Både myndigheter og sivilsamfunnsaktører bør tilrettelegge for økt kunnskapsfering og skoloring i digital sikkerhet.
- Norske myndigheter bør stille krav til teknologiselskapene og sikre kontroll over data.
- Norge kan ikke selge overvåkingsutstyr til autoritære regimer eller tredjeparter hvor man ikke vet hvordan de vil bruke materialet.
- Norge bør støtte politiske aktivister og aktører som har brukt digitale verktøy til å spre informasjon i deres kamp mot urettmessig straff eller konsekvenser.

Sivilsamfunnet verden over er under stadig økende press og deres politiske handlingsrom og trygghet blir utfordret fra flere kanter. Forum for utvikling og miljø har sammen med våre medlemsorganisasjoner satt fokus på sivilsamfunnets vilkår, utfordringer og muligheter i Sør gjennom seminarrekken Under press høsten 2022. Basert på diskusjoner om temaene korona, digitalisering og miljøforsvarere har historiene til aktivister fra Sør, erfaring fra norske organisasjoners arbeid i Norge og utlandet, forskning, erfaring fra internasjonale konferanser og innspill fra medlemsorganisasjonene dannet grunnlaget for denne brieven. Det understrekes at brieven ikke er basert på en helhetlig vurdering av hva som legger press på sivilsamfunnet, men skal fungere som et startpunkt for videre diskusjon.

Finansiert av Fritt ord og Norad.

